

**СУТНІСТЬ І ЗМІСТ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ЗАСАД
ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ В УКРАЇНІ****THE ESSENCE AND CONTENT OF THE CRIMINAL PROCEDURAL PRINCIPLES
OF CRIME PREVENTION IN UKRAINE**

**Топчій В.В., д.ю.н., професор, заслужений юрист України,
директор**

Навчально-науковий інститут права Державного податкового університету

**Колб О.Г., д.ю.н., професор, заслужений юрист України,
професор кафедри кримінального права та процесу**

Державний податковий університет

**Ковальчук В.С., начальник відділу ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань
та інформаційно-аналітичної роботи**

Волинська обласна прокуратура

У даній науковій статті, на підставі аналізу доктринальних джерел, нормативно-правових актів та практики реалізації завдань, що стосуються кримінального провадження, з'ясовано сутність і зміст кримінально-процесуальних засад запобігання кримінальним правопорушенням, яке закріплено в нормах матеріального права як мета покарання та одне із завдань Кримінального кодексу (КК) України (ст. ст. 1, 50).

Зокрема встановлено, що у ході кримінального процесу учасниками сторони обвинувачення (дізнавачем, слідчим і прокурором (ст. ст. 36–41 Кримінального процесуального кодексу (КПК)) здійснюється так звана «слідча профілактика», зміст якої зводиться до запобігання вчиненню нових злочинів як підозрюваним чи обвинуваченим та щодо цих осіб, так і з метою недопущення рецидиву з боку зазначених учасників кримінального провадження, включаючи й засуджених (ст. ст. 42–43 КПК).

Визначено також, що на сьогодні у зв'язку з відсутністю в КПК відповідних норм, які регулювали б процедуру здійснення слідчої профілактики у кримінальному провадженні, це питання вирішується на рівні відомчих нормативно-правових актів, що, у свою чергу, суперечить вимогам ст. ст. 19, 92 Конституції України та ст. 7 КПК, у яких закріплено положення про те, що діяльність учасників кримінального процесу має ґрунтуватись лише на підставі закону.

Виходячи з цього та зі змісту процесу детермінації (спричиненості, обумовленості та кореляції) суспільних явищ, включаючи юридично значущі події, дії та вчинки, доведена необхідність доповнення чинного КПК інститутом «причин і умов злочинності», який би, з одного боку, зобов'язував учасників сторони обвинувачення виявляти причини і умови, що сприяли вчиненню конкретних кримінальних правопорушень, а з іншого, давав би їм можливість приймати процесуальні рішення, спрямовані на усунення, блокування, нейтралізацію тощо визначених у кримінальному провадженні вказаних детермінант злочинності.

Ключові слова: кримінально-процесуальні засади запобігання злочинам, слідча профілактика, кримінальне провадження, учасники кримінального провадження, причини і умови злочинності, детермінація, кримінально-процесуальна діяльність.

In this scientific article, on the basis of the analysis of doctrinal sources, normative legal acts and the practice of implementing tasks related to criminal proceedings, the essence and content of the criminal procedural principles of the prevention of criminal offenses, which are enshrined in the norms of material law as the purpose of punishment and one from the tasks of the Criminal Code (CC) of Ukraine (art. 1, 50).

In particular, it was established that in the course of the criminal process, the participants of the prosecution (investigator, investigator and prosecutor (Articles 36–41 of the Criminal Procedure Code) carry out the so-called "investigative prevention", the purpose of which is to prevent the commission of new crimes as a suspect or the accused and in relation to these persons, as well as in order to prevent recidivism on the part of the specified participants in the criminal proceedings, including those convicted (articles 42–43 of the Criminal Procedure Code).

It was also determined that today due to the lack of relevant norms in the Criminal Procedure Code that would regulate the procedure for investigative prevention in criminal proceedings, this issue is resolved at the level of departmental regulatory legal acts, which, in turn, contradicts the requirements of Art. Art. 19, 92 of the Constitution of Ukraine and Art. 7 of the Code of Criminal Procedure, which stipulates that the activities of the participants in the criminal process should be based only on the basis of the law.

Based on this and the content of the process of determination (causation, conditionality and correlation) of social phenomena, including legally significant events, actions and deeds, the need to supplement the current Code of Criminal Procedure with the institute of "causes and conditions of crime", which would, on the one hand, oblige participants of the prosecution to identify the reasons and conditions that contributed to the commission of specific criminal offenses, and on the other hand, would give them the opportunity to make procedural decisions aimed at eliminating, blocking, neutralizing, etc., the specified determinants of crime determined in criminal proceedings.

Key words: criminal procedural principles of crime prevention, investigative prevention, criminal proceedings, participants in criminal proceedings, causes and conditions of crime, determination, criminal procedural activity.

Постановка проблеми. Сучасний стан і рівень злочинності, особливо в умовах появи у її структурі нових кримінальних правопорушень, які є наслідком військової агресії росії щодо України, обумовлюють необхідність на всіх рівнях (політичному, законодавчому, правозастосовному, науковому, т. ін.) оцінити їх суспільну небезпеку для нашої держави з огляду соціально-правових процесів детермінації протиправної поведінки в окремих членів суспільства та, зокрема, джерел формування так званої рецидивної злочинності (ст. 34 КК).

Більш того, серед критеріїв визначення готовності України до вступу як у Європейський Союз (ЄС), так і у НАТО одним із пріоритетних є рівень захищеності прав

і законних інтересів та свобод громадян нашої держави та інших осіб, які на законних підставах перебувають у ній, що виступає додатковим аргументом щодо актуальності, теоретичної та практичної значущості теми даної наукової статті.

У цьому контексті вкрай важливим кроком держави має стати повне, раціональне та ефективне використання існуючих у неї правових можливостей, спрямованих на своєчасне запобігання вчиненню кримінальних правопорушень. При цьому особливе місце та роль у системі суб'єктів кримінального запобігання мають займати і відігравати учасники сторони обвинувачення у кримінальному провадженні (ст. ст. 36–41 КПК), які у ході крими-

нального процесу в обов'язковому порядку вимушені реалізовувати завдання так званої слідчої профілактики.

Саме тому у чинному законодавстві необхідно створити належні правові умови і гарантії для ефективного заняття даним видом суспільної діяльності у ході кримінального провадження.

У той самий час, відсутність у КПК кримінально-процесуальних засад запобігання злочинності не тільки знижує рівень реалізації на практиці завдань кримінального провадження (ст. 2 зазначеного Кодексу), але й протидії суспільно небезпечним, особливо рецидивного характеру, проявам у нашому суспільстві.

Виходячи з цього та ґрунтуючись на апробованій на практиці теорії детермінації (спричиненості, обумовленості та корельованості) злочинності, метою цієї наукової розробки є обґрунтування необхідності доповнення чинного кримінального процесуального законодавства України інститутом «причин і умов злочинності», на підставі якого учасники сторони обвинувачення будуть зобов'язані їх виявляти у конкретному кримінальному провадженні, а також здійснювати відповідні процесуальні дії, спрямовані на їх усунення, нейтралізацію, блокування тощо.

Натомість, *головним завданням*, даної наукової статті є з'ясування сутності і змісту кримінально-процесуальних засад запобігання злочинам в Україні.

Стан досліджень. Як показало вивчення наукової літератури, питаннями кримінально-процесуальних засад запобігання злочинності займаються такі вітчизняні учені, як: А. М. Бабенко, О. М. Бандурка, В. С. Батиргарєєва, В. В. Василевич, А. А. Вознюк, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, Л. М. Давиденко, О. М. Джуґа, В. М. Дрьомін, В. П. Ємельянов, О. О. Житник, М. В. Карчевський, Ю. В. Кернякевич-Танасійчук, В. Я. Конопельський, О. М. Костенко, І. М. Копотун, О. М. Литвак, Г. В. Маляр, В. О. Меркулова, М. І. Мичка, Є. С. Назимко, Ю. В. Нікітін, О. П. Рябчинська, А. В. Савчененко, Г. П. Серєда, В. О. Туляков, П. Л. Фріс, В. І. Шакур та ін.

Поряд з цим, варто зазначити, що після прийняття у 2012 році нового КПК на монографічному рівні кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням розроблені недостатньо, що актуалізує необхідність активізації наукових пошуків з означених питань.

Виклад основних положень. Якщо у цілому узагальнити існуючі наукові, нормативно-правові та правозастосовні підходи, що стосуються досліджуваної у даній роботі проблематики, то під «кримінально-процесуальними засадами запобігання правопорушенням» варто розуміти закріплену у правових джерелах суспільну діяльність, яка реалізується на основі науково обґрунтованих і практично обумовлених підходах та спрямована на вирішення таких кримінологічно значущих завдань, які мають пряме і безпосереднє відношення до реалізації завдань кримінального провадження, а також до нейтралізації, блокування, усунення тощо детермінант, які спричинили, обумовили та скорелювали вчинення конкретно взятого кримінального правопорушення.

Виходячи зі змісту сформульованої кримінологічної категорії, до системоутворюючих ознак виведеного у цій роботі поняття можна віднести наступні із них:

1. Це такий вид суспільної діяльності, який закріплений у нормативно-правових актах.

Мова у даному випадку ведеться про відомчі правові джерела, на підставі яких ліквідується існуюча у кримінально-процесуальному законодавстві України прогалина з означеної проблематики [1, с. 271–275] та безпосередньо здійснюється кримінально-процесуальна (слідча) профілактика. Так, у наказі Офісу Генерального прокурора від 30.09.2021 № 309 з цього приводу зазначено, що прокурори забезпечують реагування на виявлені порушення закону аж до прийняття остаточного рішення у криміналь-

ному провадженні (п. 1), а також в обов'язковому порядку проводять моніторинг даних, які можуть свідчити про можливі порушення КПК (п. 3), скасовують незаконні та необґрунтовані постанови дізнавачів, слідчих і прокурорів та вживають заходи реагування до осіб, винних у порушенні КПК чи КК (п. 9.11), здійснюють інші дії, що мають суто кримінологічний аспект.

У такому ж контексті, як встановлено в ході даного дослідження, сформульовано зміст й інших наказів Офісу Генерального прокурора, які регулюють питання кримінально-процесуальної та запобіжної діяльності прокурорів (наприклад, накази від 07.08.2020 № 365; від 21.08.2020 № 389; від 08.02.2021 № 28; ін.). Так, у п. 6 Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності одним із завдань координації визначено реалізацію спільних заходів спрямованих на запобігання, виявлення, розкриття, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, причин та умов, які сприяли їх вчиненню.

Та, попри все, такий нормативно-правовий підхід до вирішення завдань кримінологічного запобігання не в повній мірі кореспондується з положеннями ст. 19 та п. 14 ст. 92 Конституції України, відповідно до яких організація і діяльність прокуратури визначається виключно законами України. У той самий час, як роз'яснив у своєму рішенні Конституційний Суд України від 09.07.1998 № 12-пр/98 (справа про тлумачення терміну «законодавство»), відомчі нормативно-правові акти до джерел чинного законодавства нашої держави не відносяться.

Додатковим аргументом з цього приводу можна назвати положення ст. 1 КПК України, які також не називають серед переліку кримінального процесуального законодавства відомчі нормативно-правові акти.

Як видається, зазначену правову прогалину, що, зокрема, стосується кримінально-процесуальних засад запобігання кримінальним правопорушенням, можна вирішити двома шляхами, а саме:

а) закріпивши Порядок координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності, який на сьогодні визначений у відповідному наказі Генерального прокурора, спеціальною постановою Кабінету Міністрів України, рішення якого відносяться та охоплюються поняттям «законодавство України»;

б) доповнивши ст. 36 КПК частиною сьомою такого змісту:

«Здійснюючи процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, прокурор зобов'язаний та має право дати письмові доручення для інших учасників сторони обвинувачення у кримінальному провадженні виявляти причини і умови, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, та реагувати на виявлені у зв'язку з цим порушення закону відповідними заходами процесуального характеру».

2. Запобіжна діяльність у кримінальному процесі здійснюється на основі науково обґрунтованих теорій, доктрин, стратегій тощо.

Як показали результати вивчення наукової літератури, у сучасних умовах теорію запобігання злочинності в Україні сформулював А. П. Закалюк [2, с. 318–364], а її удосконаленням та практичним впровадженням активно займається В. В. Голіна [3] та низка його прихильників [4].

Її сутність зводиться до того, що вона за змістом і спрямованістю відноситься до одного з видів соціальної політики держави, яка за своїм призначенням покликана подолати криміногенно небезпечні протиріччя, які існують та розвиваються у будь-якому суспільстві [3, с. 16]. Саме з цих міркувань деякі автори, її ввели у ранг «кримінологічної політики», запропонувавши при цьому у свій час, на нормативно-правовому рівні термін «політика у сфері боротьби зі злочинністю» замінити на термін «криміноло-

гічна політика держави» [5, с. 27]. Про запобігання злочинності мова ведеться й у загальноновизнаних міжнародних нормативно-правових актах.

Поряд з цим, варто зазначити, що останнім часом як на науковому [6], так і на законодавчому рівнях вживається термін «протидія злочинності», який сформульований у виді окремої теорії [7] та «претендує» замінити на вказаних та інших рівнях термін «запобігання кримінальним правопорушенням».

Сутність зазначеної доктрини полягає у тому, що за своїм змістом і структурою діяльність щодо протидії злочинності включає у себе два взаємозв'язані, взаємодіючі та нероздільні процеси, а саме:

а) той, що спрямований на запобігання злочинності;

б) той, який обумовлений необхідністю реагування держави на вчинені кримінальні правопорушення [6, с. 15].

Не вдаючись у цілому до наукової дискусії з означеного питання, варто все таки підтримати позицію тих учених, які є прихильниками теорії запобігання злочинності [3], виходячи з наступних міркувань:

1) по-перше, у нормах так званого матеріального права (ст. ст. 1, 50, ін. КК), які є пріоритетними над процесуальними у ході нормотворчої та правозастосовної практики [1, с. 180–181], закріплено термін «запобігання кримінальним правопорушенням», а тому створення колізійних норм права [1, с. 275–276] шляхом введення у законодавчий обіг термінів, які не визначені у перших джерелах права, – це грубе порушення принципу верховенства права, що закріплені у ст. 8 Конституції України, тим більше, що в Основному законі вжито лише термін «запобігання» (ст. ст. 29, 31, 34, ін.);

2) по-друге, якщо етимологічне значення слова «запобігати» у первісному значенні означає не допустити чогось небажаного, уникнути негативних наслідків тощо [8], то слово «протидія» плумачиться як дія, що спрямована проти іншої дії, перешкоджає їй [8], тобто воно аж ніяк не тотожне та не співкореневе першому, а тому протидію в буквальному розумінні не можна назвати діяльністю щодо запобігання кримінальним правопорушенням, позаяк вона спрямована на реакцію щодо факту його вчинення, а не на недопущення реалізації злочинного наміру;

3) по-третє, політика протидії злочинності, яка знаходить у сьогоденні своє вираження на законодавчому, правозастосовному, доктринальному та інших рівнях, суперечить положенням ст. 3 Конституції України, відповідно до яких права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість держави, яка відповідає перед нею за свою діяльність.

Зокрема, юридично негативним наслідком безвідповідального відношення держави до виконання взятих на себе обов'язків можна назвати рішення ЄСПЛ, що стосуються порушень прав громадян України, кількість яких з року в рік зростає [9].

Як видається, вихід з означеної ситуації є очевидним – слід на всіх рівнях нормотворчої та правозастосовної діяльності підвищити рівень правової культури [1, с. 154–157], а також усунути існуючі у законодавстві правові колізії шляхом приведення закріплених у ньому термінів, понять і категорій до вимог матеріального права (зокрема, у ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» завдання у виді «протидії злочинності» замінити на словосполучення «запобігання кримінальним правопорушенням» [7]).

Необхідність такої видозміни обумовлюється ще й тим, що відповідно до положень ст. 216 КПК кримінальні провадження за фактом вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань здійснюють самі слідчі Національної поліції, які і мають здійснювати у зв'язку з цим так звану слідчу профілактику.

3. Запобіжна діяльність має усталену юридичну практику щодо недопущення (профілактики, нейтралізації тощо) вчинення суспільно небезпечних діянь та їх наслідків.

Мова у даному випадку ведеться про те, що у силу об'єктивної необхідності та вимог відомчих нормативно-правових джерел, правоохоронні органи як суб'єкти профілактики, поряд з виконанням інших функцій і повноважень, зобов'язані займатись й запобіжною діяльністю, особливо в умовах існуючого на сьогодні в Україні воєнного стану [8].

Як наслідок, в останні роки (2013–2023 р. р.) кількість вчинених кримінальних правопорушень в нашій державі щорічно зменшується [10].

Проте, звертає на себе увагу у зв'язку з цим й той парадоксальний факт, що за вказаний період кримінальна ситуація, зокрема у сфері виконання покарань є різко відмінною від загального стану злочинності в Україні, а саме – майже у два рази збільшився рівень кримінальної активності серед засуджених у розрахунку на 1 тис. цих осіб, а коефіцієнт протиправної діяльності персоналу органів і УВП виріс майже у 5-ть разів [11, с. 3–4].

Отже, нелогічність закріплення у ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» завдання щодо протидії злочинності, а не запобігання їй, є очевидною. Більш того, такий законодавчий підхід значно підвищив рівень латентності вчинення кримінальних правопорушень у даній галузі суспільної діяльності та суттєво низив ступінь захищеності прав, законних інтересів і свобод людини у сфері виконання покарань України.

У цьому сенсі можна вести мову і про неналежне використання підрозділів (ст. 41 КПК) органів і УВП (ст. 104 КВК) слідчими Національної поліції у здійсненні заходів слідчої профілактики.

Таким чином, і з огляду змісту даної системоутворюючої ознаки (з точки зору необхідності здійснення запобіжної діяльності) запропонована у цій статті видозміна ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» є обґрунтованою, актуальною та практично значущою.

4. Кримінально-процесуальне запобігання здійснюється поряд з діяльністю, що спрямована на реалізацію завдань кримінального провадження. При цьому зазначені напрями функціонування учасників сторони обвинувачення у кримінальному процесі є нерозривні та діалектично детерміновані. Зокрема, як показує практика, спільними як у контексті кримінально-процесуальної, так і запобіжної діяльності, для зазначених учасників кримінального провадження (§ 2 глави 3 розділу I КПК України) є такі завдання:

а) запобігання протиправним посяганням на всіх учасників кримінального провадження та забезпечення їх безпеки;

б) запобігання рецидиву (ст. 34 КК, ст. 1 КВК, розділ II КПК);

в) запобігання корупційним злочинам, які пов'язані з проведенням досудового розслідування за фактами вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань;

г) запобігання ухилення винних у вчиненні кримінальних правопорушень осіб від відшкодування завданої ними шкоди та усунення збитків;

г) запобігання знищенню, пошкодженню, втраті тощо доказів по кримінальному провадженню (глава 4 КПК);

д) запобігання іншим негативним явищам і процесам, які можуть мати місце у ході досудового розслідування [12].

Отже, з огляду зазначеного, слідчу профілактику варто визнати органічною та невід'ємною частиною запобіжної діяльності у кримінальному провадженні.

5. Кримінально-процесуальне запобігання спрямоване на нейтралізацію, блокування, усунення тощо детермінант, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення.

Слово «нейтралізація» означає послабити чи припинити якусь дію або вплив на інший об'єкт [13, с. 418]; «блокування» – ізолювати об'єкт від інших [13, с. 46]; «усунення» – доведення чого-небудь до зникнення, при-

пинення існування тощо [13, с. 661]. У свою чергу, під детермінацією в кримінології розуміють сукупність явищ, процесів, фактів тощо, які породжують (причина), обумовлюють (умова) та корелюють (корелянти) вчинення кримінального правопорушення.

Виходячи з цього, можна констатувати, що одним із завдань та, одночасно, напрямів кримінально-процесуального запобігання (слідчої профілактики) є припинення (ізоляція, послаблення тощо) дії причин, умов і корелянт, які сприяли виникненню, формуванню та реалізації протиправної мотивації винної особи на вчинення кримінального правопорушення (в кримінології у зв'язку з цим акцентують увагу на тому факті, що така суспільно небезпечна діяльність детермінується цілим комплексом причин, умов і корелянт [2, с. 191–192]).

Отже, теоретичне значення виведеної у цій науковій статті кримінологічної категорії полягає у тому, що:

а) по-перше, розширено межі наукових знань щодо змісту запобіжної діяльності, її предмету та об'єктів, які можуть слугувати методологічним підґрунтям для подальших доктринальних розробок з означеної тематики дослідження;

б) по-друге, доведено, що одним із необхідних та невід'ємних елементів кримінально-процесуальної діяльності є слідча профілактика, зміст і спрямованість якої обумовлений необхідністю здійснення у даному процесі заходів кримінального запобігання кримінальним правопорушенням;

в) по-третє, підтримано позицію тих учених, які переконують, що діяльність, яка пов'язана із запобіганням кримінальним правопорушенням є більш об'ємною та ширшою за діяльність, що ґрунтується на заходах протидії цим суспільно небезпечним діянням, що має враховуватись на всіх рівнях соціальної профілактики в Україні (законодавчому, координаційному, управлінському, т. ін.).

У свою чергу, практичне значення сформульованого поняття «кримінально-процесуальні засади запобігання кримінальним правопорушенням» виражена у цій роботі у тому, що:

1) на основі аналізу його змістовних елементів розроблені науково обґрунтовані авторські пропозиції, спрямовані на удосконалення правового механізму запобіжної діяльності у ході реалізації завдань кримінального провадження (запропоновано здійснити це у виді змін і доповнень у чинне законодавство України);

2) доведена необхідність якісної видозміни координаційної діяльності прокуратури у сфері протидії злочинності та заміни слова «протидія» та «запобігання» як у назві даної галузі суспільних відносин, так і в інших законодавчих актах, у яких вжито словосполучення «протидія злочинності», позаяк на сьогодні такі підходи суперечать положенням матеріального права (зокрема, КК), у яких мова ведеться про «запобігання кримінальним правопорушенням»;

3) визначені потенційні можливості інших учасників кримінального провадження, які варто враховувати при організації та реалізації заходів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань (слідчих Національної поліції; оперативних підрозділів; судів, т. ін.).

Висновок. Таким чином, з'ясування сутності та змісту кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням дозволяє констатувати, що вони є невід'ємною та об'єктивно обумовленою частиною більш об'ємної суспільної діяльності, яка об'єднана нормами кримінального права, процесу і кримінально-виконавчим права, та на науковому та нормативно-правовому рівнях називається «запобігання кримінальним правопорушенням», що варто усім суб'єктами наукового та правозастосовного спрямування враховувати при розробці та обґрунтуванні підходів, позицій і положень, висновків тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Теорія держави і права : підручник для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина Харків : Право, 2014. 368 с.
2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : У 3-х кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
3. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
4. Батиргареева В. С., Бабенко А. М. Аналіз сучасної криміногенної ситуації в Україні як інформаційна модель для розробки стратегії зменшення можливостей вчинення злочинів. *Архів кримінології та судових наук*. 2020. № 1. С. 39–543.
5. Василевич В. В. Кримінологічна політика України: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 435 с.
6. Проблеми протидії злочинності: підручник / за ред. проф. О. Г. Кальмана. Харків: Вид-во ТОВ фірма «Новасофт», 2010. 352 с.
7. Протидія злочинності: навч. посібник / Литвинов О. М., Давиденко Л. М., Давиденко Л. М., Юхно О. О. Київ: «Хай-Тек Прес», 2011. 200 с.
8. Запобігати – Академічний тлумачний словник української мови. URL: [ht27. tps://sum.in.ua/zapobighaty](https://sum.in.ua/zapobighaty).
9. 95% скарг до ЄСПЛ від українців стосуються невиконання судових рішень-заходів. URL: <https://www.radiosvoboda.org>.
10. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-червень 2023 року. *Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування*. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=233736.
11. Про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2022 році: матеріали Колегії Міністерства юстиції України, 2023. 43 с.
12. Колб О. Г., Копотун І. М., Джужа О. М., Пасічник Д. С. Запобігання надзвичайним подіям кримінально-правового характеру у кримінально-виконавчих установах в Україні. *ZnanstvndMisel:Global Science Center LP*, 2020. № 47–2(47). С. 8–14.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. О. Єрошенко. Донецьк : ТОВ «ГлоріяТрейд», 2012. С. 864.